

LA LITERATURA DE TRADICIÓ ORAL: UNA PROPOSTA DE TREBALL COL-LABORATIU

Miquel Àngel Oltra Albiach
Universitat de València
miquel.oltra@uv.es

Rosa Maria Pardo Coy
Universidad Católica de Valencia
rosa.pardo@ucv.es

Elena Delgadová
Alexander Dubcek University of
Trencín
elena.delgadova@tnuni.sk

Resum

La proposta es fonamenta en el treball col·laboratiu entre estudiants universitaris valencians i eslovacs en una investigació conjunta sobre els relats de tradició oral europeus, que contribuirà al desenvolupament de diverses competències socials, artístiques i culturals, i de la competència comunicativa en anglès. Pretenem així mateix utilitzar diversos dispositius tecnològics i xarxes socials, i iniciar un debat sobre la pertinència d'aquest tipus de treball col·laboratiu i sobre la seua efectivitat.

Text de la comunicació

Introducció

Les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) han entrat amb força en les aules al llarg de les últimes dècades i es troben presents en els processos educatius; no obstant, probablement el seu potencial no s'esgota ni de bon tros en els usos que donem a aquestes tecnologies en l'aula, i encara tenen molt a oferir per a millorar la qualitat dels processos d'ensenyament-aprenentatge.

La immensa revolució tecnològica que s'ha produït en les últimes dècades ha tingut –i continua tenint- repercussions importantíssimes en tots els camps de la societat, i entre ells cal destacar sense cap gènere de dubtes l'àmbit educatiu. El potencial de les TIC com a eines educatives radica sobretot en les seues qualitats com a facilitadores de l'accés a la informació, en les seues potencialitats per a fomentar diversos tipus d'interacció entre individus i grups, en la possibilitat de proporcionar models educatius personalitzats i acords amb les necessitats de l'individu, etc.

Quan parlem de TIC ens estem referint tant a una sèrie diversa i heterogènia de dispositius com també a procediments i maneres de treballar -en general i també en el terreny de l'educació- que, integren, suposen o es deriven d'aquestes tecnologies. Així, per exemple, considerem d'especial interès tècniques com l'Aprenentatge Col·laboratiu Assistit per Ordinador (ACAO) per les múltiples possibilitats que ofereix la seua integració en l'entorn de l'aula.

Les TIC ens proporcionen per tant un gran nombre de recursos i dispositius per a l'aprenentatge, i obrin enormes possibilitats quant al treball col·laboratiu. Si a totes aquestes virtualitats afegim la possibilitat de treballar en contacte amb alumnat d'altres països, estarem oferint encara més possibilitats i obrint el procés al contacte entre llengües, cultures i sistemes de treball diferents. Això significa sens dubte enriquiment mutu dels participants, pràctica, augment de la competència lingüística en anglès, increment del potencial educatiu del procés i millora en la qualitat del producte final.

Céléstin Freinet i altres pedagogs del segle XX van insistir en el potencial educatiu del treball en equip i del contacte entre alumnat de diversos llocs: un contacte per correu postal que amb el temps s'ha vist afavorit amb el correu electrònic i altres tecnologies connectives que

permeten la interacció síncrona o asíncrona; d'altra banda, és evident que aquestes estratègies, pensades en un principi per a l'escola, són també aplicables a qualsevol nivell educatiu i obrin grans possibilitats en l'ensenyament universitari, un nivell en què la tendència europea marca una trajectòria cap a un major intercanvi i cap a la potenciació del treball en comú entre grups de diferents territoris. A pesar del temps transcorregut i de l'evolució de les tecnologies, el principi que subjau a aquestes pràctiques és el mateix: la idea del treball en equip com a eix de l'aprenentatge (tant de continguts com de processos i de valors) i també que el contacte amb altres realitats ens fa més savis, més tolerants i més oberts.

La interculturalitat es troba present en totes les disposicions legislatives relacionades amb l'educació, si bé en la majoria dels casos es vincula a idees com ara *acceptació*, *tolerància* o *respecte*. En aquest sentit, considerem la necessitat anar més enllà, ja que una autèntica educació intercultural implica la valoració positiva de la multiculturalitat, l'interès pel coneixement mutu, la sensibilitat intercultural i la consciència del potencial humanitzador i enriquidor del contacte entre cultures. En aquest sentit, és necessari recordar que programes europeus com *Erasmus* han realitzat i continuen realitzant una gran tasca de coneixement, d'integració i de cohesió en el marc del continent europeu.

En la tasca d'aconseguir els objectius de l'educació intercultural, no hi ha dubte que la literatura pot ser un element de vital importància, ja que és una font inigualable de coneixement d'altres cultures i de convivència intercultural, a més de tindre un paper rellevant en l'adquisició i el desenvolupament de competències bàsiques, sobretot en comunicació lingüística, competència cultural i artística, i competència social i ciutadana.

En un món cada vegada més global però on al mateix temps sorgeixen cada vegada amb més força moviments identitaris, és sens dubte important educar en el coneixement de les pròpies arrels i també en la interculturalitat i l'acceptació positiva de la diversitat (de qualsevol tipus de diversitat). En aquest sentit, hem pretès construir una proposta de treball entre dos grups humans de realitats socioculturals diferents, però relacionades per diversos motius: per un costat hem buscat un tema comú en tot Europa en relació amb la literatura de tradició oral: el gegant (i les seues múltiples ramificacions i relacions amb l'ogre, el diable i altres éssers fantàstics); per un altre, pretenem que els nostres estudiants posen en joc les seues capacitats com a investigadors, però també les seues competències culturals i la seua obertura a una experiència nova: el treball amb iguals, amb els quals comparteixen molts elements de la cultura global associada a la joventut i dels que, al mateix temps, els separen tota una sèrie de característiques culturals relacionades amb la llengua, la història, la configuració d'ambdós societats, els sistemes educatius, les competències lingüístiques, literàries i interculturals, etc.

Objectius

La nostra proposta es basa, tal com hem avançat, en el treball en equip per part d'alumnes eslovacs i valencians, concretament alumnat de l'assignatura *Formació Literària per a Mestres* (Grau de Magisteri) de la Universitat de València i d'*Interculturalitat* (Grau en Relacions Socioeconòmiques) de la Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne (República Eslovaca), respectivament. La investigació es centrarà en els relats de tradició oral europea i concretament valencians i eslovacs, i per a això ens centrarem en la figura del gegant i en altres semblants (l'ogre, el diable...).

S'establiran grups de treball en funció del nombre d'alumnes, i s'establiran mitjans per a garantir la comunicació fluida entre els membres dels grups i entre els grups entre si, a través dels seus respectius portaveus. El treball es proposarà a l'alumnat en forma de WebQuest, o bé es lliurarà un esquema inicial, amb la temporalització i els resultats que s'han d'obtenir. S'insistirà en la importància del treball conjunt, que tindrà com a resultat un producte en què es reflectiran aspectes generals i comuns, i també diferències locals, ja que es fa en perspectiva europea. La llengua d'intercanvi serà l'anglès: d'aquesta manera treballem l'idioma en contextos

de comunicació reals i en un projecte de treball conjunt que motive l'alumnat. En tot cas, remarcarem des del principi la importància del procés en si, i de les habilitats implicades en aquest.

Cada un dels grups de treball durà a terme una tasca inicial d'investigació a partir del tema presentat, establint àmbits d'actuació (per exemple, investigació en biblioteques, recerca en Internet, treball de camp per mitjà d'entrevistes a persones majors, etc.). El resultat d'aquestes accions donarà lloc a successives trobades presencials per part dels grups, presencials i/o virtuals entre grups i únicament virtuals entre els representants del grup-classe valencians i eslovacs. En una segona fase, tal com indicarem, es tractarà de posar en comú els resultats del treball d'ambdós grups, i d'elaborar un informe que reculli les aportacions de tots. Les tecnologies que utilitzarem seran les següents:

- *Google Docs* o *wiki* per a l'elaboració de continguts en línia que els propis companys poden reelaborar, modificar i completar. Els continguts podran ser textos, imatges, arxius de vídeo i arxius d'àudio.
- La comunicació on-line entre companys (tant en la pròpia universitat com a l'hora de connectar ambdós grups) es durà a terme a través de *Skype* i/o de l'eina *Blackboard Collaborate*, per a la qual cosa es crearan els grups corresponents de treball.
- És important també incorporar des del principi al treball les xarxes socials (per mitjà de la creació dels respectius perfils en *Facebook* i *Twitter*), a fi d'establir un entorn on poder intercanviar opinions, dubtes, descobriments, etc.

El resultat final podrà ser l'elaboració d'una pàgina web o una *wiki* sobre un tòpic de la tradició literària oral europea (per exemple els gegants) igualment, en funció dels interessos de l'alumnat, es podran elaborar un o diversos *podcasts* sobre el treball elaborat.

Desenvolupament

S'estableixen 8 sessions de caràcter setmanal per a cada grup-classe (que podran ampliar-se o reduir-se). Els grups de treball podran establir un calendari de reunions (presencials o no) en funció de les seues necessitats. Les sessions entre tots els grups serviran per a rectificar errors i per a establir un *feedback* positiu en l'exercici de l'activitat. Per a la planificació, la sistematització i la revisió del material (textual, gràfic i audiovisual), així com per a les decisions quant a la presentació final dels resultats, s'establiran quatre activitats síncrones entre els representants d'ambdós països, amb una freqüència quinzenal.

Com a activitat final, s'estableix una *cibertrobada* de tots els components a través d'una de les eines de treball recomanades. De la mateixa manera, els grups de treball amb els mateixos objectius (bibliografia, treball de camp o recerca en Internet) podran establir trobades en la xarxa amb la freqüència que desitgen.

Conclusions

Tal com plantejàvem en la introducció, es tracta d'una proposta que pretén unir l'activitat amb les TIC i el desenvolupament d'habilitats de treball de tipus col·laboratiu, des d'un plantejament intercultural en el marc europeu. El treball en equip des de pressupostos col·laboratius, la discussió, l'intercanvi d'idees i el desenvolupament de projectes usant l'anglès com a llengua vehicular, la implementació de xarxes informatives i el desenvolupament d'actituds positives cap a la col·laboració en projectes internacionals en el context europeu, són els principals avantatges de l'activitat proposada. Igualment resulta interessant la reflexió sobre les pròpies tradicions literàries com un element fonamental de la pròpia identitat, que s'entrecrua amb molts altres per a formar xarxes complexes que és necessari descobrir i valorar. La posada en pràctica d'aquest projecte ens permetrà avaluar els resultats, compararlos amb els objectius que havíem proposat i, en tot cas, millorar la nostra capacitat de resposta

a una realitat educativa complexa, que suposa un repte apassionant per als docents del segle XXI.

Bibliografia

Ballester, J. (1999). *L'educació literària*. Valencia: Publicacions de la Universitat de València.

Ballester, J.; Ibarra, N.; Devís, A. (2010). La educación literaria ante el reto de la interculturalidad. Dins Herrera, J.; Abril, M.; Perdomo, C. *Estudios sobre didácticas de las lenguas y sus literaturas*. (p. 545-558). Santa Cruz de Tenerife: Servicio de Publicaciones de la Universidad de La Laguna.

Carrió L. (coord.) (2006). *Aprendizaje colaborativo asistido por ordenador*. Valencia: UPV.

Freinet, C. (1975). *Nacimiento de una pedagogía popular*. Barcelona: Laia

Ibarra, N.; Ballester, J. (2010). La educación literaria e intercultural en la construcción de la ciudadanía. Item: *Aula de Innovación Educativa*, 197, 9-12.

Mendoza, A. (1994). *Literatura comparada e intertextualidad*. Madrid: La Muralla.

Oltra, M.; Pardo, R.; Paulo, M. (2007). Enseñanza de lenguas y plataformas de teleformación. Dins Díez, A.; Mas, J. *Didáctica de la lengua y la literatura: desde la atalaya del siglo XXI*. (p. 964-975). Instituto Alicantino de Cultura Juan Gil Albert - Societat Espanyola de Didàctica de la Llengua i la Literatura - Universitat d'Alacant, Alacant.

Oltra, M.; Pardo, R. (2008) WebQuest y enseñanza de lenguas: una experiencia en la universidad, Dins *Komunikácia kultúr v zjednocujúcej sa Európe*. (p. 160-163). Trenčín (República Eslovaca): Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne.

- (2010). Trabajar las actitudes: enseñanza-aprendizaje lingüístico en situaciones de contacto de lenguas. Dins Herrera, J.; Abril, M.; Perdomo, C. (coord.) *Estudios sobre didácticas de las lenguas y sus literaturas. Diversidad cultural, plurilingüismo y estrategias de aprendizaje*. (p. 269-286). Tenerife: Servicio de Publicaciones de la Universidad de La Laguna.

- (2012). Every afternoon, when school was over... Treballar a classe d'anglès amb textos d'Oscar Wilde. Dins Reyes Torres, A.; Villacañas de Castro, L.; Soler Pardo, B. (eds.). *Teaching Literature in English for Young Learners*. (p. 163-170). València: Reproexpress Ediciones.

Romero Forteza, F.; Seiz Ortiz, R. (2006). Actividades colaborativas para el aprendizaje de lenguas. Dins Carrió L. (coord.). *Aprendizaje colaborativo asistido por ordenador*. (p. 119-165). València: UPV.

Qüestions i/o consideracions per al debat

La principal qüestió per al debat es basarà en la idoneïtat d'aquest mètode de treball en general, o únicament en algunes matèries del currículum, i també sobre la motivació de l'alumnat per a la seua implementació.

Una altra qüestió per al debat és si podríem obrir aquest tipus d'activitats al treball multipolar (entre tres països o més). Finalment, plantejem la qüestió de les limitacions del model i del seu èxit entre un col·lectiu universitari que –a pesar d'entrar en gran manera dins dels paràmetres del nadiu digital- continua associant en la seua majoria les TIC amb l'oci i no tant amb l'ensenyament-aprenentatge reglat.